

Метлушко О.В.

*кандидат економічних наук, старший викладач,
Тернопільський національний економічний університет*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В БАНКАХ

Питання фінансового моніторингу в нашій державі є невід'ємною частиною діяльності, яку проводять комерційні банки. Враховуючи наслідки фінансової кризи, особливу увагу необхідно приділити моніторингу фінансової стабільності банківського сектора, оскільки саме система фінансового моніторингу дозволяє передбачити виникнення факторів, що негативно впливають на стійкість банківських установ і тим самим подолати усталену практику оцінки кризових ситуацій, які виникають в банківському секторі, постфактум.

Необхідно зазначити, що комерційні банки є основним джерелом надходження інформації про здійснення фінансових операцій, які підлягають фінансовому моніторингу. Це свідчить про велику значимість дослідження фінансового моніторингу у протидії легалізації (відмиванню) доходів одержаних злочинним у банківській системі.

Будь-які заходи, що стосуються реформування усіх сфер життя країни, потрібно пов'язувати з оздоровленням економіки. Тому на перший план виходять питання руху грошових потоків в країні та за кордон. Н. В. Москаленко зазначає, що боротьба з тіньовою економікою не дасть відповідних результатів до того часу, поки у країні не будуть створені умови для повноцінного функціонування легальної економіки і налагоджена чітка координація діяльності всіх державних органів, які тією чи іншою мірою відповідають за розвиток здорової вітчизняної економіки [1, с. 42].

Саме виявлення та протидія легалізації незаконних доходів і фінансування тероризму стали основою спільної та цілеспрямованої роботи служби Державного фінансового моніторингу, Національного банку України та інших органів виконавчої влади.

Основою законодавчої бази у сфері запобігання та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму є:

- Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму»;
- Закон України «Про банки і банківську діяльність»;
- Кримінальний кодекс України;
- Кодекс України про адміністративні правопорушення.

Необхідно зауважити, що врахування міжнародних та європейських стандартів і підходів стосовно діяльності у сфері запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання грошей було вимушеним. Першим кроком України до законодавчого врегулювання даного питання стало ухвалення Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом», який визначає

фінансовий моніторинг як сукупність заходів, що здійснюються суб'єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, що охоплюють проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу [2].

Банки здійснюють фінансовий моніторинг на підставі Положення «Про здійснення банками фінансового моніторингу», відповідно до якого суб'єктами цього процесу є банки, відокремлені підрозділи банків, платіжні організації та членів платіжних систем, що є банківськими установами, філії іноземних банків. Фінансовий моніторинг здійснюється з метою виявлення операцій, пов'язаних з легалізацією доходів, здобутих злочинним шляхом. Указане діяння є злочином, а боротьба зі злочинами є функцією держави. У зв'язку з цим виникає питання про причини здійснення фінансового моніторингу банками та іншими фінансовими установами, більшість з яких є недержавними [3, с. 103].

Функції банків щодо протидії легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом, визначені в Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом». Отже, на основі чинного законодавства банки як суб'єкти первинного фінансового моніторингу правомочні контролювати дотримання підприємствами, організаціями, установами порядку ведення розрахункових та касових операцій, дотримання валютного законодавства та здійснювати внутрішній фінансовий моніторинг. Окрім того, банки є об'єктами фінансового моніторингу з боку Національного банку України та служби Держфінамоніторингу України.



Рис. 1. Фінансовий моніторинг у банківській системі України

Особливостями формування системи фінансового моніторингу в банківській сфері є виокремлення рівнів його проведення (моніторинг фінансової стабільності банківського сектора, фінансовий моніторинг НБУ вітчизняних комерційних банків, внутрішній фінансовий моніторинг в

комерційних банках України), оскільки дана система покликана дати комплексну оцінку розвитку банківської сфери, а відповідно не може бути ефективною при запровадженні її лише на одному рівні. У зв'язку з цим особливого значення набуло здійснення фінансового моніторингу банками, як основними фінансовими посередниками в державі.

Порядок здійснення фінансового моніторингу у банківській системі відображено на рис. 1.

Відповідно до постанови Правління НБУ «Про здійснення банками фінансового моніторингу» відповідальний працівник банку (член правління за посадою) має виконувати такі функції:

1) методичні – підготовка внутрішніх нормативних актів з питань фінансового моніторингу, навчання персоналу;

2) контрольні – проведення перевірок діяльності підрозділів та співробітників банку;

3) операційні – безпосередня участь в ідентифікації клієнтів, моніторинг операцій клієнтів, інформаційний обмін з уповноваженим органом, документування власної діяльності.

Законодавство встановлює, що суб'єкти первинного фінансового моніторингу проводять його за правилами внутрішнього фінансового моніторингу та програмами здійснення [4]. Отже, кожен банк на власний розсуд повинен встановити свої правила внутрішнього фінансового моніторингу та програми здійснення фінансового моніторингу, які розробляються відповідно до окремих напрямів його діяльності з обслуговування клієнтів та потребують оновлення заходів попередження на основі аналізу та наявної виробничої необхідності в ході проведення фінансового моніторингу. Вважаємо, що таке оновлення має базуватися на постійному удосконаленні правил внутрішнього фінансового моніторингу і програм здійснення фінансового моніторингу банку. Такі правила та програми прийняті на локальному рівні банком традиційно застосовується для забезпечення участі працівників банку у виявленні фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом. Разом з тим такий механізм забезпечить дієву співпрацю та постійний інформаційний обмін між суб'єктами первинного та державного фінансового моніторингу, а також компетентними у цій сфері міжнародними організаціями. Проте, виникає питання, чи насправді Національний банк України допускає можливість плюралізму в межах одного банку правил фінансового моніторингу?

Вивчення проблеми формування ефективної банківської системи дозволили зробити висновки про необхідність системного підходу до побудови рівноважної стратегії щодо організації банківського нагляду та регулювання в Україні з урахуванням особливостей національної економіки. На нашу думку, будь-який процес, у тому числі й процес фінансового моніторингу в банках, є контрольованим і керованим тоді, коли він відбувається за єдиними для всієї системи правилами.

Список використаних джерел:

1. Москаленко Н. В. Фінансовий моніторинг як інструмент боротьби з тіньовою економікою / Н. В. Москаленко // Фінансове право. – 2010. – № 4 (14). – С. 39–42.
2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом : закон України : від 28.11.2002 р. № 249-IV // Відомості Верховної Ради України. – № 1. – Ст. 2.
3. Жарковская Е. П. Банковское дело / Е. П. Жарковская. – М. : Омега-Л ; Высш. школа, 2003. – 440 с.
4. Положення про здійснення банками фінансового моніторингу, затверджене Постановою Правління Національного банку від 31.01.2011 р. № 22 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.